

LARY

Nr 4
December 2003

FÖR STRUP- OCH MUNHÅLECANCER

Talkurs i Göteborg
Sidan 6

**Tal- och kostdagar
i Stockholmsföreningen**
Sid 8-9

**Trädgårdsepoken i
Hasselby**
Sid 14-17

Informatörskursen
Sidan 12

Talkurs i Norrland
Sidan 7

LARY

Årgång 30 • Nr 4-2003

SVENSKA LARYNGFÖRBUNDET
KANSLI & REDAKTION

Barks Väg 14, 170 73 Solna
TEL. 08-655 83 10 - FAX. 08-655 46 10
TEXTTEL. 08-655 43 20

E-POST laryngforbundet@telia.com

PG 85 17 54-2 - BG 5703-3573

HEMSIDA: www.laryngforbundet.nu

ANSVARIG UTGIVARE Bo Persson

REDAKTÖR Bo Zachrisson

MEDARBETARE I REDAKTIONEN

Kerstin Wähner, Viola Landewall
Gunnar Schneider

FÖRBUNDSORDFÖRANDE

Bo Persson

Övre Hantverksgatan 20 A

831 36 Östersund

TEL. 063-12 30 41

MOBIL 070-512 51 96

E-POST bo.persson.laryng@telia.com

GRAFISK FORM

Gunnar Schneider

E-POST schneider@chello.se

TRYCK

SCR Konst- och Kvalitetstryck AB

MATERIAL

till tidningen sänds till:

Svenska Laryngförbundet

Barks väg 14, 170 73 Solna

Märk kuvertet "Lary"

Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera insänt, ej beställt material.

Insänt material returneras

endast på begäran.

Eftertryck och citering är tillåten om källan anges:

ANNONSER

1/1 sida färg	7.000:-
1/1 sida i svart	5.000:-
1/2 sida i svart	2.750:-
1/4 sida i svart	1.500:-
Spalt 56x265 mm	2.250:-

STIFTELSEN LARYNGFONDEN

ORDFÖRANDE Hans-Ola Fors

Barks väg 14, 170 73 Solna

TEL. 08-655 40 01

E-POST laryngfonden.kansli@telia.com

POSTGIRO 90 02 02-3, 91 82 58-5

BANKGIRO 5936-5338

I N N E H Å L L

2 Ledaren

Ordförande kåserar

4 "Tack var cancer"

Bo Persson slutar i Cancerfonden
Kalendarium

5 Nya medlemmar

6 Talkurs i Göteborg

Rapport

7 Talkurs i Norrland

Rapport

En lök som läker

En hyllning till vitlöken

8-9 Viktiga dagar i Stockholm

Tal- och kostdagar

Ullas tack till

Stockholmsföreningen

10-11 Samarbete med Stroke-, Afasi och Stammarna

Hallandsföreningens rapport

12-13 Informatörs- och funktionärsutbildning

13 Cirkeln avslutad

Stockholmsföreningens rapport

14-17 Trädgårdsepoken i Hässelby

En ny pärla

18-19 Europeisk logopedkongress i Malmö. Ett tack till Fonden

20 Hur nyårfirandet kom hit

Ett kåseri

En Mårtens rapport

Skåneföreningen rapporterar

21-22 Julhälsningar

L E D A R E N

Svenska Laryngförbundet är ett patientförbund och har som främsta uppgift att underlätta och tillvarata våra medlemmars problem i den dagliga närsamvaron efter operation och strålning inom öron-, näs-, och halsområdet.

Parallellt med Laryngförbundet har vi även Stiftelsen Laryngfonden som bedriver en insamlingsverksamhet, med brevmärken och korrespondenskort som gåvobevis, sedan 10 år tillbaka.

Nettot av de insamlade medlen går oavkortat till forskning och till rehabilitering av våra medlemmar.

De senaste två åren har Laryngfonden stoppat bidragen till rehabiliteringsaktiviteter då skattemyndigheten anser att då bidrag lämnats utan kontroll av den enskilde personens ekonomi, skall fonden inte åtnjuta skattefrihet för sina intäkter från insamlingen.

Vi väntar ännu på ett slutgiltigt besked från de rättsinstanser som

prövar skattemyndighetens bedömning.

Nog har vi anledning att fundera om att vi skall förmånsbeskattas, som om vi inte har tillräckligt med vårt handikapp i vårt dagliga leverne.

Vi får säkert återkomma i detta ärende efter att vi fått ett slutligt avgörande från regeringsrätten.

Oavsett utgången av detta skall vi ha verksamhet i våra föreningar.

Förbundet funderar över om vi skall arrangera en aktivitet (resa) och erbjuda det till samtliga opererade och strålade medlemmar. Aktiviteten skall rymmas inom de ramar som skattemyndigheten hänvisar till.

Slutligen får jag önska medlemmarna, anhöriga, annonsörer och sponsorer

En God Jul och Ett Gott Nytt År

BO PERSSON
ordförande

KAPITEX

KAPITEX®

Scandinavien
Specialisten på Laryngectomerades och
Tracheostomerades andningsvägar

KapiGel stoma-ring

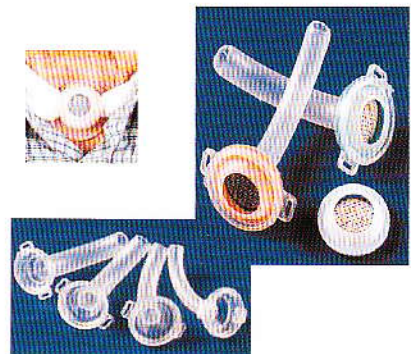
- Är en rund laminerad gelring av silikon.
- Ger bättre tillslutning runt TrachiNaze+Plus stoma-knapp och andra laryngectomikanyler.
- Lämplig för personer med ojämnt stoma och för personer med röstprotes.
- Minskar TrachiNaze+Plus stoma-knappens längd med motsvarande antal mm. på gelringen.

Kapi-Gel Stoma ring	Artikelnr.	10 stk. pr. förpackning
3 mm Tunnt	LATNG 2008	8 mm ID
3 mm Tunnt	LATNG 2012	12 mm ID
5 mm Tjock	LATNG 4008	8 mm ID
5 mm Tjock	LATNG 4012	12 mm ID

TrachiNaze+Plus laryngectomkanyler

- TrachiNaze+Plus filter är lätta att sätta i och byta ut.
- Tillverkas av "medical grade" silikon.
- Kanylen är mjuk, men ger ett gott stöd åt stoma och trachea.
- Mjukt avrundade kanter – behaglig att föra in – erbjuder stor säkerhet.
- TrachiNaze+Plus laryngectomikanyler kan fenestreras för att användas tillsammans med röstprotes. Finns i ett stort antal dimensioner och längder.
- Autoklaverbar. CE- märkt.

Kanyl-längd	ID 8 mm	YD 10,5 mm	ID 10,5 mm	YD 12,5 mm	ID 12,0 mm	YD 14,5 mm	ID 14 mm	YD 16,5 mm
20 mm	LA TNL 0820		LA TNL 1020		LA TNL 1220		LA TNL 1420	
30 mm	LA TNL 0830		LA TNL 1030		LA TNL 1230		LA TNL 1430	
40 mm	LA TNL 0840		LA TNL 1040		LA TNL 1240		LA TNL 1440	
50 mm	LA TNL 0850		LA TNL 1050		LA TNL 1250		LA TNL 1450	
60 mm	LA TNL 0860		LA TNL 1060		LA TNL 1260		LA TNL 1460	

Önskar Ni ytterligare information, ring eller skriv till logoped Lena Lageson.
Kapitex Scandinavien, Karlsrovägen 39, 302 35 Halmstad, Tel/Fax: 035 / 10 46 49
E-Mail: lena.lageson@telia.com
www.kapitex.com

SVENSKA
LARYNGFÖRBUNDET

- ♥ har ett tiotal läns- och regionföreningar runt om i landet
- ♥ bevakar och tillvaratar medlemmarnas intressen
- ♥ arbetar aktivt för att hjälpa medlemmarna tillbaka till ett meningsfullt liv
- ♥ ordnar rehabiliteringsseminarier och -resor
- ♥ har sitt kansli i Stockholm
- ♥ arbetar för att starta samtalsgrupper för både patienter och anhöriga antingen via sjukvårdspersonalen eller i lokalföreningarnas regi
- ♥ ger ut tidningen (LARY) med aktuell information, artiklar och reportage
- ♥ har regelbundet kurser för förbundets och föreningarnas förtroendevalda samt antirökinformatörer
- ♥ håller kontakt med myndigheter och serviceorgan
- ♥ tillhör Handikapporganisationernas Samarbetsorgan
- ♥ är en av huvudmännen i Cancerfonden
- ♥ har kontakt med motsvarande förbund i andra länder
- ♥ har förtroendeanslutna läkare, tandläkare, logoped, kurator och dietist
- ♥ har instiftat den fristående Stiftelsen Laryngfonden

”Tack vare cancer är jag i livet!”

När Bo Persson fick strupcancer var han försäljningschef inom vvs-området.

Det var goda tider så jag vet inte om jag sålde så mycket – vi levererade bara. Men jag levde ett gott liv i arbetet, åt middag på fel tider och konsumerade drycker med alldeles för hög volymprocent. Jag vägde över hundra kilo. Hade jag inte drabbats av strupcancer så hade jag inte levt idag.

Nu tackar han för sig i Cancerfondens styrelse där han varit engagerad i nio år. Han är fortfarande ordförande i Svenska Laryngförbundet samt suppleant i Laryngfonden, vilket har givit 1,8 miljoner till svensk cancerforskning under tre år.

Vad jag givit är ringa men vad jag fått är mångfalt mer. Och vad jag fått är möten med så många trevliga människor i Cancerfonden och bland medpatienter och sjukvårdspersonal.

Som rökare opererades han för 21 år sedan för strupcancer. Ett stämband gick att rädda. Den spruckna rösten använder han nu till att tala rökarna i skolorna till rätta.

Vid 76 års ålder föreläser han fortfarande på skolor, sjukhus och föreningar om rökningens skadeverkningar.

MARITA ÖNNEBY ELISSON

Artikeln införd i cancerfondens tidning Rädsla Livet nr 2/2003

”Logoped Lena Lagesson från Hallands Laryngförening har ersatt Bo Persson som suppleant i Cancerfonden”

Kalendarium för våren 2004

♥ ♥ ♥ Januari ♥ ♥ ♥

13 Styrelsemöte

22 Anmälan till Eslöv/
Stensund

♥ ♥ ♥ Februari ♥ ♥ ♥

1 Sista dagen för inlämnande av motioner samt förslag till utnämning av hedersmedlemmar inför Riksstämman (se förbundets stadgar)

♥ ♥ ♥ Mars ♥ ♥ ♥

15 Föreningarnas årsmöten skall ha hållits.

15 Anmälan av ombud till Riksstämman.

15 Nomineringar till riksstämman skall vara valberedningen tillhanda.

15 Bidragsansökningar till Fonden

Styrelsemöte/Kansliet.

♥ ♥ ♥ April ♥ ♥ ♥

15 Riksstämmans ombud skall ha fått motioner, valberedningens nomineringar, verksamhetsplan- och berättelse, samt revisionsberättelse

23-24

Seminarium –
Riksstämman

♥ ♥ ♥ Juni ♥ ♥ ♥

vecka 24

Eslöv anpassningskurs

vecka 25

Stensund
anpassningskurs

Nya

medlemmar

Nya medlemmar fr.om

11 november 2002 t.o.m

11 november 2003.

Laryngföreningen Dalarna

Jonsson Birgitta
Jonsson Göran

Laryngföreningen Gävleborg

Olsson Kurt-Erik
Nyhrén Eivor

Norra Sveriges Laryngförening

Littbrand Bo
Dahlén Per
Fors Hans-Ola
Johansson Leif
Nordlander Elsie
Söderström Sture
Haraldsson Lars
Backlund Per-Olof
Backlund Ketty
Lundgren Hans-Åke
Strandlund Anita
Meijer Claes-Göran
Wallblom Britt-Marie
Wiström Gun
Sandström Sören
Sandström Carin
Martimo Rita
Karlsson Nils
Petersson Karin

Hallands Laryngförening

Danfelter Ann-Christine
Malm Leif
Moverf Rolf
Nilsson Hans
Nilsson Elisabeth
Hansson Elisabeth

Stockholms läns Laryngförening

Kauppi Catharina
Averborg Bo
Lind Magnus
Arnander Claes
Närvä Mikael
Johansson Gerd
Berggren Göran
Nordin Mats
Löfgren Chris
Palonen Seija
Carlsson Maj-Lis
Flenerius Harriet
Flenerius Erkki
Axelsson Ove
Westford-Gärdung Bigit
Linderson Hasse
Lundström Karin
Lundström Goy
Rahikka Lauri
Rahikka Kertty
Eriksson Kurt
Eriksson Sonja
Eriksson Leif
Edman Inger
Bergendorff Ulla
Stenberg Gun-Britt
Jawahir Ali Mohamed
Mohammad Syed
Grenfält Henrik
Grenfält Birgitta

Syöstra Laryngföreningen

Andersson Allan
Klasson Arne
Lärnesand Börje
Björklund Inga-Lill
Gustavsson Bengt
Gustavsson Eva
Jakobsson Wivi-Anne
Jakobsson Tomas
Ringquist Bengt

Södra Sveriges Laryngförening

Pesjö Anna
Kristensson John
Kristensson Elsa
Westeson Lennart
Westeson Margit
Larsson Gertie
Persson Nezira
Söderhilem Per
Söderhilem Gerd
Silverflod Kjell-Magnus
Silverflod Wivan
Larsson Ulf
Larsson Gunilla
Hall Marie-Louise

Hall Tage
Malmgren Bengt
Malmgren Aina
Nilsson Kent
Nilsson Erve
Lundskog Margareta
Elg Robert
Stjärnhagen Lars
Lydén Gunnar
Lyndén Inger
Nilsson Sif

Laryngföreningen Göteborg

Flink Nils-Göran
Flink Siv
Ranebro Rolf
Jacobsson Liljan
Johansson Berndt

Uppsala Laryngförening

Andersson Christer
Andersson Gunnel
Melin Irene
Räty Jyrkki
Elvin Jan-Erik

Västmanlands Laryngförening

Argillander Lisa
Hellsten Monika
Nykvist Kurt
Olsson Elisabet
Olsson Erik
Ödman Bernt
Hellsten Annette
Hellsten Robert

UTNÄMND A TILL HEDERSMEDLEMMAR 2003:

Erik Bergman
Sven-Olof Gardelin
Nils-Olof Nilsson
Josef Valaszcai

**Besök vår
hemsida:
www.laryngforbundet.nu**

**Nu finns den
uppdaterad och klar!**

Talkurs för laryngektomerade

Text: Majken Schultz-Eklund & Foto: Gunnar Persson

Deltagarna vid talkursen för laryngektomerade i Göteborg

Talkurs för laryngektomerade och anhöriga 25-26 september vid Kungälv's Folkhögskola.

Vackert höstväder samlades vi på Nordiska Folkhögskolan som med sitt fina läge vid Nordre älv fyllde oss med förväntan.

Torsdagen började med en god lunch. Därefter flyttade vi oss från den trevliga matsalen, med utsikt över Bohus Fästning och kanontornet Fars Hatt, till hörsalen.

Här hälsade logopederna Birgit Risberg-Berlin (SU Sahlgrenska) och Ulla-Britt Tengstrand (Borås Lasarett), våra tjugotre kursdeltagare välkomna och vi blev bl a informerade om senaste nytt inom rehabilitering för laryngektomerade.

Därefter presenterade Bertil Nordström från Atos Medical AB sina produkter och visade en film om dessa.

Mellan kl 16-18 blev det tal-röst-träning. Lukt- smak- aptit hos laryngektomerade demonstrerades med övningar att identifiera olika lukter och en film med deltagare från tidigare "luktkurs" visades.

Dagen avslutades med ett trevligt samkväm, där bland andra Gullvi Jorhede höjde stämningen med trevlig uppläsning.

Indelning i grupper

Fredagen började kl 8.45 efter fru-

kost med kommunikationsträning både enskilt och i grupp. Opererade delades in två och två efter en redan färdig planering på blädderblocket. De anhöriga bildade en grupp med givna punkter att samtala kring. Även dessa fanns utskrivna på förhand, vilket var en mycket god planering.

1. På frågan om anhöriga får den information som de behöver för att vara ett bra stöd efter operationen, blev svaret nej.

2. Vilken information vill du ha? Av logoped, läkare, kurator, dietist, sjuksköterska. Här gick meningarna isär, men vi var alla eniga om att kuratorer var en bristvara.

Efter givande diskussioner om bl a praktiska problem som mat, dusch och hårtvätt, kom vi fram till att det

gäller att stötta och följa med vid tal-träning och läkarbesök, men ej ta över.

Vi önskade oss flera sammankomster med läkare, kuratorer, logoped, sjuksköterska och anhöriga. Vi var glada över att man betraktar oss som det viktiga stöd vi är och ger oss tillfälle att delta i olika kurser.

Önskelista

Vi presenterade en önskelista utöver det att få delta i flera kurser.

1. En deltagarlista skall skickas hem till alla deltagare innan kursen börjar på grund av eventuell samäkning.

2. En arbetsordning för kursen så man kan tänka till före.

3. Uppgift om exakt tidpunkt för kursens början. Det har hänt att en kurs börjat kl 09.00 men att man vid telefonförfrågan fått beskedet att komma till lunch. OBS gäller ej våra talkurser.

Fredagens arbete fortsatte med redovisning och utvärdering av kursen och avslutades med en god lunch. Vi lämnade varandra med förväntan inför nästa möte och på väg till bilen passerade vi åter Carl Milles vackra staty "Guds hand", om vilket Carl Milles själv sagt : "Gud Fader tar den unge mannen i sin hand och manar honom att taga chansen att skapa något, som kan bli bestående". En god devis för en talkurs!

Varberg i oktober 2003.

MAJKEN SCHULTZ-EKLUND

Gösta Joherde, ordförande i föreningen i samtal med några av deltagarna under talkursen

Norra Sveriges Laryngföreningen ordnade talkurs

– Svante Wikström –

**Norra Sveriges Laryngförening
Umeå avhöll sin talkurs i
Sunderbyns Folkhögskola i
Luleå den 2-3 september 2003.**

Vi var 36 deltagare inklusive föreläsare, logoped och dietist, samt SLF:s kanslichef Bo Zachrisson. Medlemsrekryteringen är inte att klaga på. Vi fick fyra nya medlemmar som presenterade sig, bland annat deltog en som vi hoppas på blivande medlem, vilken i dagarna före vårt möte fått besked om att han snarast skall laryngektomeras. (Vilket när detta har skrivits har ägt rum och han mår bra.)

Han och hans fru var ytterst tack samma över att ha fått tillfälle, att träffa så många strålade och opererade medlemmar före sin egen operation.

Det var första gången som vi hade vår talkurs utanför Umeå. Det var mycket intressant och givande. Sunderbyns Folkhögskola med anor från slutet av 1800-talet var en angenäm bekantskap. Vi hade en intensiv debatt kring våra öron- näsahals-problem. Särskilt här uppe i norr med tanke på den kalla årstiden som ju inte underlättar problemen.

Intressant föredrag om Dysfagi

Vår nye ordförande i Laryngfonden,

Hans-Ola Fors, tillika medlem i vår förening, presenterade sig själv på ett mycket underhållande sätt. Hans-Ola berättade om Laryngfondens historia och om den hjälp vi fick i samband med en Radiohjälp gala år 1994.

Professor Lita Tibbling-Grahn höll en intressant föreläsning om dysfagi vilket betyder tal- och sväljsvårigheter. Lita berättade också om vad som förorsakar cancer d.v.s initiatörer (= ämnen som initierar cancer) och promotorer (= ämnen som skadar en normal cell så att initiatorn kommer in i cellen).

Lita avslutade med att dela ut en broschyr om cancer – dysfagi i vilken informativa upplysningar och många bra råd ges.

Dietist Christina Walter talade om betydelsen av energitillförsel till kroppen,

Hon berättade om nyttan av kolhydrater, proteiner och fett. Hur stort behov att energitillförsel man har och hur mycket basal förbrukning kroppen har i form av t.ex. hjärtverksamhet, hjärnverksamhet o.s.v., att det kan finnas många olika orsaker till viktminskning. Christina berättade att vid olika problem med energitillförseln kan man använda olika konsistenser på kosten för att kunna få den i sig och tillgodogöra sig den. Hon gav också råd hur man kan hantera muntorrhet och använda sig av energiberikning.

Sunderby sjukhus

Vi hade sedan nöjet att besöka det nybyggda Sunderby Sjukhus. Det var en imponerande anläggning med bland annat den effektiva ventilationsinstallationen som i denna varma sommar höll en konstant och behaglig inomhustemperatur.

SVANTE WIKSTRÖM

*Sekreterare i Norra Sveriges
Laryngförening Umeå*

En lök som läker!

Enligt en ansedd brittisk läkartidning sänker ekologiskt odlade grönsaker risken för hjärtinfarkt, stroke och cancer. Anledningen är att det eko-gröna innehåller upp till fem gånger så mycket salicylsyra som konventionellt odlade grönsaker. Salicylsyran, som har en antiinflammatorisk effekt, motverkar även åderförkalkning. Undersökningen visade också att stress var mer sällsynt hos personer som åt giftfria livsmedel.

Nu några ord om vitlöken.

En studie, jag tror att det var vid Karolinska Institutet för några tiotal år sedan, visade att den innehåller eteriska oljor, vilkas aktiva ämne, allicin, har en starkt anti-biotisk verkan. Men det visste man redan för 7000 år sedan. Så lång tid tar det tydligen innan vår civilisation vaknar

Antikens läkare och naturforskare lovordade vitlöken läkande egenskaper. Dom visste redan då att den också hämmar jäsningprocesser i mag-tarmkanalen och att den även är kramplösande.

Som kuriosa kan meddelas att under andra världskriget var ryska soldater utrustade med vitlöksklyftor som dom skulle krossa i sina sår för att förhindra infektion.

Sist, men inte minst, lär den också skydda mot vampyrer men det påståendet är inte vetenskapligt belagt ännu.

VIOLA

Kansliets öppettider

Förbundet håller öppet

måndagar-torsdagar 09.00–15.00

fredagar september-april 09.00–12.00

Lunch mellan 12.00–13.00

Fredagar under maj-augusti

är kansliet stängt.

Viktiga dagar för larynger och munhålor

– Text: Bengt Johansson & Foto: Gunnar Schneider –

Tal- och kostdagarna den 17-18 oktober 2003

Den 17-18 oktober anordnade Karolinska Sjukhusets ÖNH-klinik och Stockholms Läns Laryngförening "Tal- och kostda-

Ovan ser vi deltagare i kursen och delar av stockholmsföreningens styrelse samlade för genomgång av dagens uppgifter

Här är kursledarna, dietisten Sara Einemo, chefslogopeden Jonas Karling, sjuksköterskan Lena Nyström och sjuksköterskan och massören Åsa Jansson tillsammans med några av deltagarna

Nedan har vi ytterligare en blandning av gamla och förhoppningsvis nya medlemmar samt några ur vår styrelse

gar" på Nynäsgårdens kursgård i Nynäshamn. Som alltid när man ska på konferens där man inte känner så många kändes det lite pirrigt. Men redan när jag gick in i matsalen där ankomstkaffet serverades kände jag mig hemma. Jag hörde röster som kom från människor som talar som jag själv utan stämband eller hade andra talsvårigheter. För mig var denna upplevelse mycket stark.

Proffsiga kursledare

Tal- och kostdagarna leddes av ett mycket professionellt gäng från Öron- näs – och halsklinikerna på Karolinska Sjukhuset. Det var chefslogopeden Jonas Karling, dietisten Sara Einemo, kurator Liisa Berg och chefssjuksköterskorna Lena Nyström och Åsa Jansson.

Mats Hobro och Kaj Nensén i samtal under en paus i kursen

Dator till hjälp

Jonas Karling redogjorde på ett mycket pedagogiskt sätt för rehabilitering efter laryngektomi och munhålebehandling. Med sin dator visade Jonas bl a videoupptagningar från luftstrupen där man kunde se hur stämbanden arbetade. Dietisten Sara Einemo gav oss viktig kostinformation och Liisa Berg redogjorde för kurators arbete.

Grupparbeten

I mindre grupper fick vi sedan ägna oss åt tal- och sväljövningar, samtal med kuratorn och matlagning. För en laryngektomerad har ju möjligheten att känna lukter mer eller mindre försvunnit i och med att man inte längre andas genom näsan. Här lärde Jonas ut ett knep där man

genom att vidga munhålan med stängda läppar kan få lite luft att ta sig in i näsan. Vi fick också testa det hela med hjälp av den "doftorgel" som man tagit med sig från ÖNH-kliniken. Knepet visade sig fungera riktigt bra och kan bl a göra måltiderna lite mer intressanta i fortsättningen. Kanske det också går att känna doften av blommor.

Man är inte ensam

Samtalsgruppen med kuratorn blev mycket givande i och med att alla i gruppen berättade om vad man gått igenom i form av strålbehandling, operation och eftervård. För mig själv och säkert också för övriga i gruppen var det nyttigt att höra att man ingalunda står ensam utan delar detta livsöde med många

Larynggruppen med vår gäst Ulla Bergendorff i mitten. Jonas (ej på bilden) höll i samtalsgruppen

Här har kurator Liisa Berg och sjuksköterskan Lena Nyström samlat munhålecancergruppen för att tala om sväljsvårigheter

andra. Under samtalspasset framkom också många vittnesmål om hur professionellt man blivit bemött och behandlad på Karolinska Sjukhusets Öron- näs- och halsavdelning under sjukdomens olika skeden. För egen del instämmer jag helt i dessa omdömen.

Aldrig träffat någon på stan

Trots att det nu gått över tre år sedan jag själv opererades så har jag inte stött på någon laryngektomerad person "på stan". Det är kanske i och för sig inte så konstigt eftersom det bara är 15-20 personer som

Jonas Karling var inte bara en lysande kursledare. Han spelade och sjöng dessutom mycket bättre än Evert Taube. Hans sätt att få igång oss syns tydligt på bilderna här nedanför

genomgår denna operation per år i Stockholm. Att på detta sätt få träffa flera laryngektomerade och under trevliga former få utbyta erfarenheter och öka kunskapen om denna sjukdom har gett mig oerhört mycket. Även för min hustru som deltog som anhörig var dagarna givande. Vi tycker därför att det initiativ som ÖNH-kliniken och Laryngföreningen tagit till Tal- och kostdagarna i Nynäshamn är mycket vällovt och vill tacka för att vi fick vara med.

Stort tack från mig och Eva
BENGT JOHNSON

Inget fel på sångarglädjen. När Jonas drog igång så sjöng Adam Mannelid med sin röstgenerator och Majken Kauppi med för full (hals)

Musik ger en otroligt fin gemenskap. Det syns tydligt på våra kursledare Sara, Lena och Åsa.

Vi skickar ett tack till Stiftelsen Laryngfonden. De förstår vad vi behöver och bidrog till att, dessa för oss, så viktiga dagar kunde genomföras. *Stockholms Läns Laryngförening*

Ullas tack, för en fin och trevlig helg!

Stort tack till Laryngföreningen i Stockholm och den skickliga och engagerade personalen från Karolinska sjukhusets Öronklinik för att jag fick möjlighet att vara åhörare under Tal- och kostdagarna i Nynäshamn den 17-18 oktober. Jag planerar att skriva uppsats på Universitetet och har intresserat mig för

hur det är att tala "med ny röst" efter t ex laryngektomi. Programmet var väl sammansatt med en blandning av föreläsningar och praktiska övningar. Det fanns möjlighet att tal/sväljträna, delta i samtalsgrupp, laga mat med dietisten eller njuta av avslappnande massage. På kvällen anordnades ett mycket trevligt sam-

kväm med sång och musik och god förtäring. För mig som utomstående var det mycket lärorikt att vara med på kursen och träffa både "nya" och "gamla patienter" som bjöd på sig själva. Alla jag talade med verkade mycket nöjda och stimulerade av att delta och att få möjlighet att utbyta erfarenheter med andra. Förhoppningsvis kommer föreningen att kunna ordna fler liknande kurser i framtiden. Än en gång – tack för mig!

ULLA BERGENDORFF

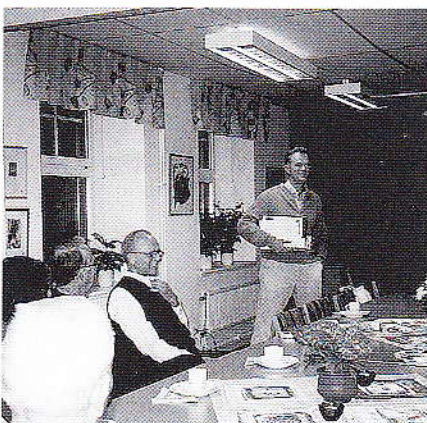
Gullbrandstorp kvällen den 15 november 2003.

Samarbete med Stroke-, Afasi- och Stammarna

– Text och foto Elisabeth Frost Josefsson –

Sitter nu nere i källaren och skriver på min dator. Jag har varit utan dataskärm en tid och har därför inte kunnat skriva.

Vi i Hallandsföreningen har haft två stycken hösträffar. Den första utan något som helst program men ändå kom 15 medlemmar. Sådant känns verkligen bra. Vi har helt fantastiska medlemmar här i vår förening. De är entusiastiska och tycker att det mesta som man gör är bra och kul. Vår sockerbagare var nyopererad i ett av sina knän, så jag stod för fiket, hade gjort en ostkaka på squashmos som serverades med sylt och grädde, samt andra småkakor. Där satt vi och snackade igenom sommaren om vad vi hade gjort tillsammans och vad som överhuvudtaget hade hänt oss under den fina sommaren. Jag informerade lite om de medlemmar som inte kom, hur de mätte och när jag sist pratade med dem.

Tandläkare Gunnar Bringman framför "Hishulta Börje"

Gunnar en mycket trevlig kille

Till träff nummer två hade vi bjudit in tandläkare Gunnar Bringman. En mycket trevlig man som visade overhead-bilder om tandvård och tandproblem på ett mycket enkelt och lättbegripligt vis. Jag hade bara

hört talas om denne man och trodde att det hela skulle handla om visor och underhållning vilket han skulle vara så bra på. Efter mycket övertalande avslutade Gunnar sitt

Vi börjar samlas i salen

besök hos oss med att framföra visan om "Hishulta Börje", en helt underbar sång mycket träffande lite buskishumor. Pelle och jag har beställt skivan för texten måste man höra lite fler gånger.

Talet och dess betydelse

I övrigt har jag varit ganska engagerad i seminariet i Varberg den 13 november. Jag har ju suttit med i en kommitté tillsammans med ordföranden i Stroke- Afasi- och Stammansföreningarna. Vi har träffats ett antal gånger under sommaren och hösten för att göra ett program där syftet var att det skulle handla om "TALET och dess betydelse" för dessa olika medlemmar.

Vi skulle ha ett dragplåster och det var bl.a tal om boxaren Bosse Högberg, men då föreslog jag Mikael Andersson som vi hade på vår

Handikappkonsulent Yvonne Emanuelsson prickar av oss på deltagarlistan

riksstämma i Göteborg. Sammanträffandet med Mikael har gjort ett mycket stort intryck på mig. Jag har många gånger sedan dess tänkt på honom och vad han hade att säga oss alla.

Fy vad jag har varit nervös inför detta seminariet. Jag skulle då presentera vår förening såsom ordförande (konstigt i detta sammanhang är man ordförande).

Jag körde hemifrån tidigt på morgonen och hämtade upp Gun Alm ordförande i Stammansföreningen i vår grannby Harplinge och så gick färden vidare till Varberg ca 8 mil norrut. Här kom vi i god tid och efter ett visst letande av parkeringsplats och inköp av p-skiva var vi på plats

Bengt Eliasson, ordförande i Länshandikapprådet

i Folkets Hus. Där prickades vi först av på deltagarlistan och så direkt på kaffe med god fralla, det var en höjare för mig som dricker te på morgonen, nu vaknade man verkligen till.

Invigningen

Kl. 09.00 började det hela med invigning av ordförande i Länshandikapprådet Bengt Eliasson. Därefter fick varje förening presentera sig själva. Afasiföreningen började med sin ordförande Torgny Wahrenberg, som på ett utomordentligt sätt berättade om sig och hur svårt det hade varit för honom att komma tillbaka efter sin sjukdom. Han var också den som hela tiden framförde tack

till alla deltagande. Stamningsföreningen representerades av sin ordförande Gun Alm och här fick vi en inblick i hur stammarna har det. Så var turen kommen till mig och jag berättade lite om förbundet, problemet med vårt namn, lite om vad vi gör i Hallandsföreningen, vilka som drabbas, behandlingsformer och lite om följderna efter behandlingarna. Till sist var det en representant från Strokeföreningen, Lennart Magnusson som berättade om sin hustrus situation.

Logoped Lena Lagesson

Språket, talet och rösten

Efter en liten bensträckare var det tid för logoped Lena Lagesson, Halmstads lasarett att berätta från sin arbetssituation hur talet påverkar dessa olika patienter. Lena har varit med att starta både stamnings- och laryngföreningen här i Halland. Lena delar in sitt tal i tre olika ämnen, språket, talet och rösten.

Språket =innehållet i det vi säger. Afasi drabbar ca 12.000 personer årligen, dessa förlorar sitt språk men röst och tal drabbas inte.

Talet =stammarna, här finns röst och språk men förmågan att uttala talet är drabbat.

Röst = laryngektomerade, här är en förlust av röstkällan men tal och språk finns kvar.

Överläkare Peter Borenstein

Vi fick så en liten paus igen och så kom överläkare Peter Borenstein från Skene lasarett. För drygt 10 år sedan byggde han upp en stroke enhet med tal och kommunikationer. Här får vi med hjälp av enkla teckningar se de olika delarna av vänster hjärnhalva, där det mesta av språkets funktioner finns placerade.

Afasi =språket finns kvar men användandet har blivit skadat. Afasi är uppdelat med olika namn bero-

Överläkare Peter Borenstein från Skene lasarett

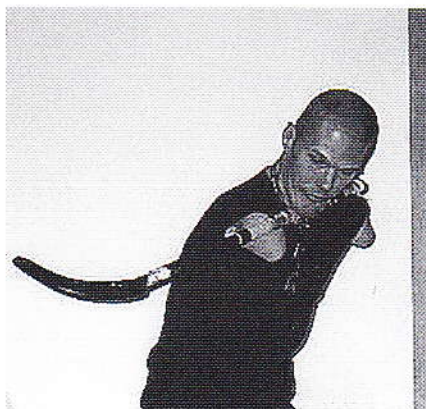
ende på vilken del i hjärnan som blivit drabbad. Brocasofasi kan t.ex. bara hitta nyckelord. Wernickersafasi, där flyter talet väl och ledigt, han kan inte nyckelorden och har stor svårighet att förstå vad vi säger. Anomiasfasi, hittar inte namn på saker och ting. Globalafasi, här är allt det språkliga helt fördärvat och patienten kan bara säga ja, nej eller en svordom, inte heller läsa eller skriva. För samtliga patienter är det mycket viktigt med att tvingas att tala och träna och inse att man inte skall försöka gå tillbaka till det livet man hade före sjukdomen, utan acceptera sina nya fel.

Efter allt detta var vi verkligen i behov av lite vila och serverades en gående lunchbuffé med massor av härliga salladsskålar, bröd, smör, vegetarisk låda och en kasslerlåda.

Därefter en liten kopp kaffe. Under måltiden gick diskussionen hög om all den information som vi fått, och hur enkelt är det inte att vem som helst av oss kan drabbas av t.ex. afasi.

Tankens kraft att välja livet

Det var så dags för Mikael Andersson att framföra sitt föredrag som han kallar "Tankens kraft att välja

Mikael Andersson spelar innebandy

livet", precis som i Göteborg var man fullständigt tagen och imponerad efter hans två timmar långa föredrag.

Vi matades med uttryck som "Jo du kan", "Du vet inte om Du kan förrän Du har försökt", "Gör det på ditt eget sätt", "Försök igen och igen och igen", "Bry Dig inte om vad andra tycker", "Våga misslyckas". Mikael berättar hela tiden på ett mycket personligt och roligt sätt. Här ges möjligheter till både stor eftertanke men också till mycket skratt.

Kenneth Danfelter håller sig framme vid lunchen

Fikapaus

Dags för avslutning

Avslutningen var så att Lena Lagesson intervjuade några som varit sjuka och några anhöriga. Från oss i Laryng var det Kenneth Danfelter som representerade den som varit sjuk och jag som anhörig. Här hade vi möjlighet att uttrycka våra erfarenheter och även svara på frågor av de övriga deltagarna.

Gun Alm och jag körde hem efter vad vi båda tyckte en mycket givande dag.

En hösthälsning från oss i Hallandsföreningen genom

ELISABETH FROST-JOSEFSSON

Informatör och funktionärsutbildning

– Text: Kenneth Danfelter, Foto: Elisabeth Frost-Josefsson –

Informatörs- och funktionärsutbildningen 26-28 september 2003 på Hotel Morgana i Stockholm

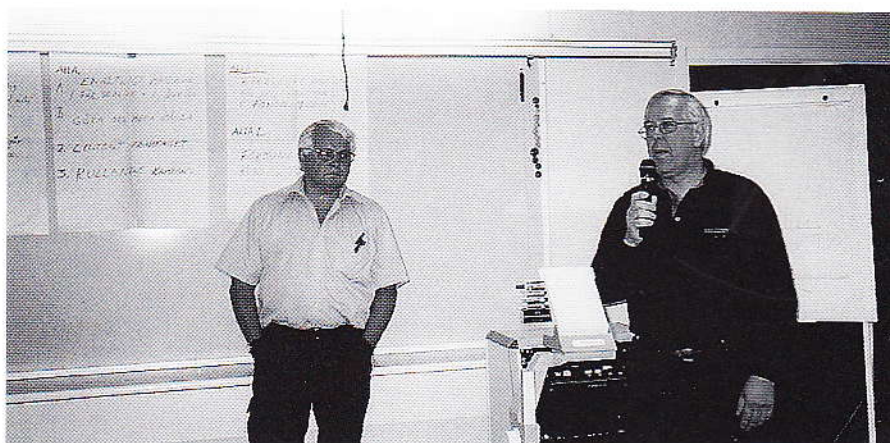
Tåg 06.00 från Halmstad via Göteborg till Stockholms C, där Siv Baglien mötte upp och "stuvade" in oss i Kerstin's Taxi (buss) för vidare avfärd till hotellet i Farsta.

Där vi fick våra rum tilldelade oss, därefter var det läge för intagande av lunchen.

Och kl. 13.00 startade vi vårt utbildningsprogram under ledning av Lars-Åke Karlsson och Gunnar Fernqvist, vi talade om SLF:s syn på eventuella behov av speciella informatörer ute i föreningarna.

Tanken är att dessa informatörer ska hålla kontakt med sjukvården, arbetslivet, skolor och personer som har drabbats, och inte att förglömma våra politiker och olika beslutsfattare.

Informatörerna ska även hjälpa till med att försöka jobba fram mer

Här är det full "rulle" på kursledarna Gunnar Fernqvist och Lars-Åke Karlsson

pengar till våra föreningar, kanske via politikerna.

Där var första dagen slut.

Gnuggning av "geniknölarna"

Vi fick under lördagen information av ABF om vad dom hade att erbjuda i form av lärare. De gav även information om hur man kan söka pengar till olika kurser. Under resten av dagen var det till gnugga "geni-

Ann Stringberg informerar

knölarna" i ett grupparbete. Vi blev indelade i tre olika grupper med olika problem som vi senare skulle redovisa. (Att arbeta i grupp är ett trevligt sätt att jobba i, och ger många nya infallsvinklar).

På kvällen var det dags för en trevlig middag, som innehöll allt från god mat till trevliga tal. Ett glatt sällskap gjorde det till en trevlig kväll.

Söndagen startades med ett besök av Anders Claesson från SISUS (Statens Institut för Särskilt Utbildningsstöd). Han berättade om de olika möjligheter som finns att söka utbildningsbidrag för föreningar.

Earl Erlandsson tackar för maten och Viola Landewall sitter koncentrerat och lyssnar.

Den sjungande kyparen i samtal med Hans-Åke Ellvén medan Lennart Johansson, Solveig Persson och Vera Linn lyssnar

Efter detta var tiden kommen för redovisning av våra grupparbeten.

Intressant att se vad de olika grupperna hade kommit fram till och resultatet överlämnades till förbundets representanter.

Nu kan vi bara vänta och se vad som händer efter utvärderingen.

Kursledarna Lars-Åke och Gunnar gjorde en summering av kursdagarna. Sen slutade det med att vi åt en lunch, tog våra väskor och åkte hem. Tack för givande och trevliga dagar.

Hälsningar

KENNETH DANFELTER, HALLAND.

Studiecirkeln är avslutad

"för den här gången"

Birgit Blange har samlat in sina deltagare i cirkeln. Som en tupp bland hermelinerna ser vi spelmannen och gyklaren Rune Mohlin. Tjejerna är från vänster, Gunn Segerberg, Yvonne Sandén, Karen Poulsen, Ella Neuman, Harriet Flenerius, Birgit Blange, "tuppen" i hönsgården Rune Mohlin, Leikny Johansson-Mohlin, Majken Kauppi och Viola Landewall. På bilden saknas Maud Bodin samt Eva och Adam Mannelid

Tisdagen den 18 november hade vi i Stockholmsföreningen avslutning i vår cirkel.

Den pågick under hela hösten varje tisdag och ämnet vi pluggade var svensk grammatik, vilket visade sig vara mer än välbehövligt, då de flesta av oss "elever" fullständigt glömt bort allt om både satsdelar och ordklasser som vi lärt oss i skolan, men så är vi ju alla numera fossiler från tidernas begynnelse.

Birgit Blange, vår "lärarinna", är en mycket språkbegåvad kvinna. Hon talar de flesta europeiska språken flytande. I Stockholmsföreningen är hon sedan många år studieansvarig.

Avslutningsdagen hade Birgit ordnat så att vi hade allt möjligt gott att äta och dricka.

Bla. en stor, underbart god smörgåstårta som en av eleverna tillverkat. En annan hade tagit med sig

sitt munspel (Rune Mohlin) så det blev mycket musik och glad allsång.

Vår ordförande Gunnar dök också upp och lät sig väl smaka av smörgåstårten.

Ja, det var en mycket minnesvärd dag.

Nedtecknat i all hast

VIOLA

Stockholmsföreningen

Trädgårdsepoken i Hässelby

– Text: Bengt Johnsson –

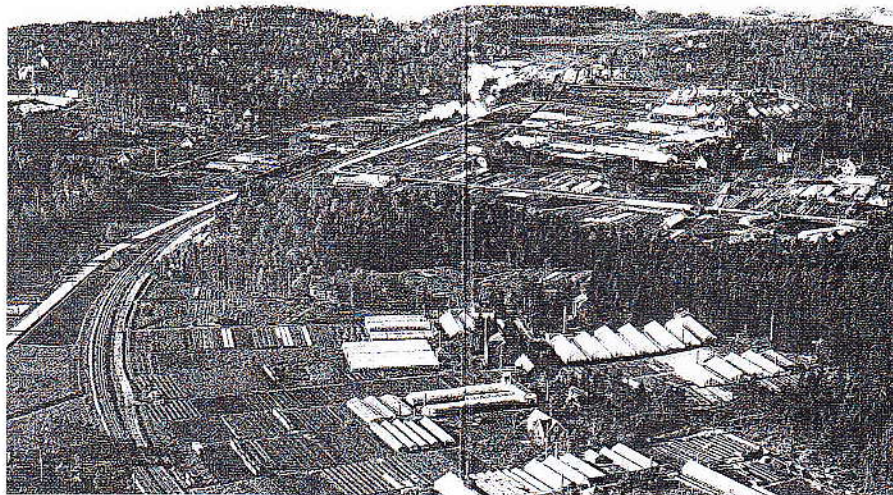
**Trädgårdsepoken i Hässelby
är som en saga.
I slutet av 1800-talet fanns
inga handelsträdgårdar
i Hässelby.**

I dag, drygt 100 år senare finns med ett undantag heller inga handelsträdgårdar. Men under hela 1900-talet bedrevs en blomstrande trädgårdsnäring i Hässelby. Som mest fanns ett hundratal handelsträdgårdar som försåg stockholmarna med grönsaker och blommor. Eftersom jag är uppväxt i denna miljö och min farfar var en av pionjärerna vill jag gärna berätta lite om detta för Larys läsare.

Sopor och låga tomtpriser

Tillkomsten av trädgårdsstaden i Hässelby gynnades framförallt av tre saker nämligen närheten till Lövsta sopstation, goda kommunikationer med Stockholm och förhållandevis billiga tomtmark.

Soporna från den allt större befolkningen i Stockholm kunde i slutet av 1800-talet inte längre hanteras vid Fjäderholmarna. Stanken hade börjat bli outhärdlig. Staden

Flygfoto taget över Hässelby på 1930-talet. Längs järnvägen ångar "Silverpilen" fram. Längst upp till höger syns röken från Lövsta sopstation.

(Bild ur boken, *Bilden av Hässelby*, av Bernt Josephsson och Harry Grip)

inköpte därför år 1885 gårdarna Riddersvik och Lövsta. Samtidigt byggdes en järnväg mellan Spånga och Lövsta. Den 1 november 1889 kom det första soptåget till Lövsta.

Vid sekelskiftet fanns ett stort antal färdigutbildade trädgårdsmästare som sökte efter en lämplig plats där de kunde starta en egen trädgård.

Den billiga tomtmarken stod greve Bonde på Hässelby slott för. Han avyttrade vid sekelskiftet ett större markområde som skulle användas för villabebyggelse, handelsträdgårdar och industrianläggningar.

Carl Lindau, stinsen på Riddersviks station, fick förtroendet av greve Bonde att sköta tomtförsäljningen. Han använde sig av flitig annonsering i trädgårdstidningen *Viola* där målgruppen framförallt var trädgårdsmästare. Tillgången till prima och billig gödsel från renhållningsverket, goda kommunikationer i form av tåg och båt och förmånliga tomtpriser var lockbetet. Markköparna erbjöds dessutom förmånliga lånevillkor.

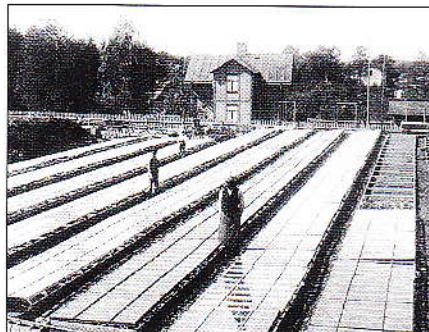
På tio år hade Lindau sålt tomtter till ett 50-tal trädgårdsmästare och fram till 1930 till ett 100-tal.

Bänkar – kaster - växthus

Under de första decennierna odlade trädgårdsmästarna i Hässelby främst på friland och i kall- och varmbänkar. I varmbänkarna kom den billiga hästgödseln från Lövsta väl till pass som värmekälla. Mest odlades grönsaker som gurka, melon, rädisor, dill, persilja, purjolök och gräslök, sallat, blomkål och vitkål, jordgubbar samt spenat, framförallt till midsommar.

Arbetet med bänkarna var dock slitsamt. Tunga vassmattor skulle lyftas av och på morgon och kväll och bänkarna måste luftas.

På 1910-talet uppfördes en hel del växthus. De första kallades kaster (av tyskans kasten, låda) och var

Odling i bänkar.

(Bild ur boken, *Bilden av Hässelby*, av Bernt Josephsson och Harry Grip)

Hässelby Villastad

vid sjön Mälaren, en timmes ångbåtsfärd och 47 minuters järnvägsresa från och till Stockholm med dagliga, goda och bekväma kommunikationer.

Vackra Villatomter vid sjö och i skog; förträffliga Handelstomter vid ångbåtsbrygga och järnvägsstation; välbelägna Fabriks- och Industrietomter vid sjö och järnväg. Yppersta plats för Trädgårdsanläggningar.

OBS! Trädgårdsmästare bära på grund af h. v. enstående fördelaktiga förhållanden passa på.

För Handverkare m. fl. mycket billiga tomtpriser!

Fördelaktiga betalningsvillkor.

Närmare meddelar.

Carl Lindau.

Adress Riddersvik.

Annons ur trädgårdstidningen *Viola*

(Bild ur boken, *Bilden av Hässelby*, av Bernt Josephsson och Harry Grip)

2,5 m breda, med nedsänkt mittgång, utan uppvärmning och med snedtak av bänkfönster. Omkring 1920 började man bygga växthus med fast glas och med en värme-

Trädgårdsmästare Carl Berlings specialitet var gurkodling i växthus

anläggning bestående av en kokspanna.

Ända in på 1940-talet dominerades odlingarna av grönsaker bl a gurka och tomater men även blomsterodlingen kom då igång på allvar. Man odlade rosor, violer, nejlikor, begonior, cyklamen, azaleor och krysantemum. Arbetet i handelsträdgården utfördes oftast av trädgårdsmästaren, hans fru och barn samt några anställda. De större trädgårdarna kunde dock ha ett tiotal anställda.

Pionjärerna

En av de första som köpte trädgårdsmark hette Karl Larsson, trädgårdsmästare på Riddersvik. Han anlade sin trädgård år 1900. Det gjorde också David Kristiansson. Året därpå kom Edgard Eriksson och 1903 Albert Landberg.

Karl Larsson hade en stor bänkodling med grönsaker och kallades därför "Bänk-Larsson". Mot

Karl Larsson

slutet av 1910-talet byggde han några växthus där han odlade liljor. Han fick därför också smeknamnet "Liljekungen". Hans tredje smeknamn var

"Hatt-Lasse" eftersom han oftast gick omkring i en bredbrättad hatt.

David Kristianson hade stora odlingar av dahlior, lövkojor och snittblommor och Edgard Eriksson odlade nejlikor, syrener och rosor.

Albert Landberg byggde upp en stor handelsträdgård

med ett 20-tal växthus och tiotalet anställda. Han sålde liljekonvaljer till jul och var den förste i Mellansverige som började odla julstjärnor.

Albert Landberg

Albert Landberg skulle komma att bli en av Hässelbys verkliga kändisar på det lokala planet. Han engagerade sig mycket starkt i utvecklingen av Hässelby och kallades "borgmästaren"

av hässelbyborna.

Violkungen

När min farfar, H F Johnsson, startade sin trädgård 1907 hade han tio års praktik bakom sig. Det första han odlade var gräslök, gurka, jordgubbar, rädisor och spenat. Han kom senare att specialisera sig på violer

Innan bilarna kom var sjövägen in till Stockholm en viktig transportväg för handelsträdgårdarnas produkter. Här har ångbåtarna lagt till vid Kornhamnstorg vid Slussen. (Bild ur boken, Bilden av Hässelby, av Bernt Josephsson och Harry Grip)

och fick därav smeknamnet "Violkungen". Han drog fram en egen violsort – Viola cornuta "Margareta".

I övrigt odlade han bl a syrener i kruka, som på den tiden var en populär julblomma, och bouvardia.

Sedermera tog min far Harry Filip Johnsson över driften av trädgården. Han fortsatte i faderns spår och utökade sortimentet med bl a krysantemum.

Min farmor Frida Johnsson steg upp tidigt varje morgon och åkte med in till stan för att sälja produkterna från trädgården. Den sysslan behöll hon ända tills hon blev 90 år.

För att hjälpa till i trädgårdsarbetet och också för att tjäna lite pengar fick jag rensa ogräs. Det blev åtskilliga timmar med ömmande knän. Jag provade också på att odla lite själv. Jag drev upp rosenaster och gypsofila som farmor sålde åt mig i stan. För pengarna jag tjänade kunde jag så småningom köpa en moped. Men någon trädgårdsmästare blev jag aldrig.

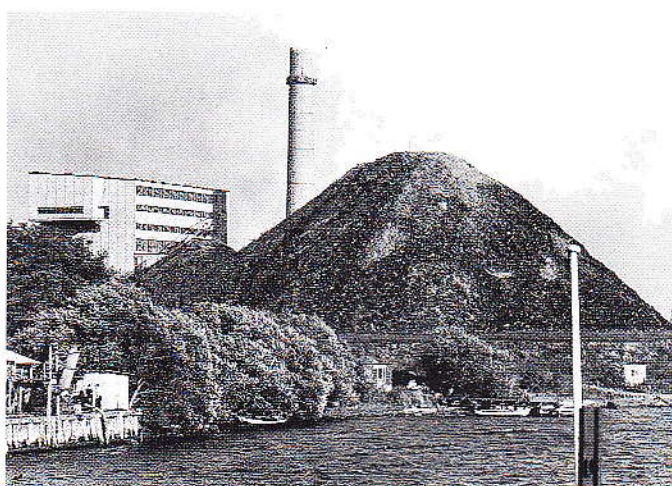
Min farmor och farfar med barn och höns framför drivbänkarna.

(Stockholms stadsmuseum), Fotografen okänd

Min farfar H F Johnsson i ett av sina växthus
(Bild från Stockholms stadsmuseum) Fotografen okänd

Bild av Lövsta sopstation tagen från "kolpråmen" av Harry Grip.
(Bild ur boken, Bilden av Hässelby, av Bernt Josephsson och Harry Grip)

Trädgårdsmästarens vardag

Att vara trädgårdsmästare innebär ofta ett slitsamt arbete från tidig morgon till sen kväll. Tidigt på morgonen skulle blommor och grönsaker fraktas in till försäljningsstället inne i stan och på kvällen skulle varorna packas till nästa dags transport.

För att vara trädgårdsmästare räckte det i regel inte med att bara kunna sitt eget yrke. Helst skulle man vara lite av en tusenkonstnär – t ex vara glasmästare, snickare och rörmokare. En känslig del i verksamheten var värmepannan som höll växthusen med värme. Om den stannade en lördagskväll när det var riktigt kallt ute gällde det oftast att själv kunna fixa felet.

En handelsträdgård kräver ständigt passning. Det ska vattnas, luftas, täckas o s v och detta oavsett om det är vardag eller helgdag. Detta gjorde att trädgårdsmästaren praktiskt taget aldrig var ledig. Att t ex ta semester var sällan att tänka på om man inte hade flera anställda.

Min far Harry F Johnsson med en bukett bouvardia i samband med en blomsterutställning

Barndomsminnen

Hässelby ligger vid Mälaren varför det föll sig naturligt att då och då åka ner och fiska. Ett favoritställe som jag hade var Berghamns Brygga. På den tiden gick avloppsvattnet direkt ut i sjön genom ett rör alldeles intill bryggan. Genom röret kom både det ena och det andra, men mörtan verkade trivas.

Av mor fick jag vetebröd som jag blötte och formade till små kulor som jag använde som bete. Jag hade inget flöte eller sänke utan lät brödkulan fritt sjunka mot botten. När jag inte såg kulan längre var det bara

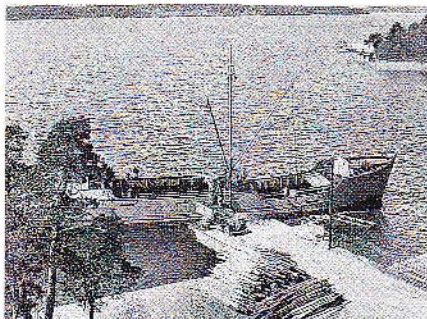

Bild av Berghamns brygga tagen på 1940-talet. Båten på bilden har kommit med kol.

att dra. Då satt i regel en mört på kroken.

I Hässelby fiskade jag ofta med min kusin Lasse. Vårt favoritställe var en pråm med lyftkran strax väster om Lövsta sopstation. Pråmen användes för att lossa kol och under denna kolpråm huserade riktiga bamseabborrar.

Vi hade en sänkhäv som vi först fiskade upp löjor med. Vi satte en löja på kroken och hängde sedan

över pråmkanten och tittade ner på löjan som simmade runt. Det dröjde sällan länge innan en stor mörkrandig rygg sakta kom fram och började intressera sig för löjan. När abborren så småningom tog löjan i sitt gap satt hjärtat många gånger i halsgropen. Fina abborrar blev det.

Den flygande trädgårdsmästaren

Min kusin Lasses pappa, Hans Johnsson, var också trädgårdsmästare. Han hade ett brinnande intresse för flyg och köpte i början av 1930-talet ett gammalt flygplan av det tyska märket Albatros. Planet hade typbeteckningen SE-ADA och hade tidigare använts för rundflygningar på blivande Bromma Flygplats.

Hasse plockade ner och renoverade motorn och klädde om vingarna med ny segelduk. Sedan tog han ner maskinen till Mälarens is för provflygning. Den första flygningen var bara 30 meter lång. Men så småningom blev flygningarna längre och nådde som mest upp till Ekolsundsviken. På mindre än en månad gjorde han 85 landningar och den totala flygtiden var drygt 6 timmar. Den enda incidenten var ett motorstopp på grund av bränslebrist, som dock slutade lyckligt.

Inte heller min kusin Lasse blev någon trädgårdsmästare. Faderns flygintresse smittade av sig och efter en tid i flygvapnet blev han kapten i ett civilt flygbolag.

Gunnar Sträng

Två andra pojkar som växte upp i denna miljö dominerad av sopan-

Min farbror Hans Johnson, här 24 år, framför sitt flygplan ADA

läggningen och de många handels-trädgårdarna kom sedermera att bli stora och kända män. Det var Herbert Tingsten vars far Karl var chef för Lövsta sopanläggning och Gunnar Sträng vars far Gustav Emil arbetade vid sopstationens brännugnar i omkring 40 år.

Gunnar Sträng föddes och växte upp vid Lövsta och började arbeta i trädgårdarna i Hässelby redan vid 12 års ålder. Efter militärtjänsten återkom han 1926 och började då organisera trädgårdsarbetarna. 1928 ägde den första strejken rum som resulterade i ett avtal om reglerad arbetstid, en veckas semester samt en kontantlön på 40 kr per vecka.

Varför tog trädgårdssagan slut?

Runt 1951 fanns som mest drygt 105 handelsträdgårdar i Hässelby. Men sedan började problemen. Ökad

Gunnar Sträng, här på besök i Hässelby hembygds-museum, pekar på det hus han växte upp i vid Lövsta.

konkurrens, både från utlandet och Sydsverige, försämrade lönsamheten och gjorde det svårt att betala marknadsmässiga löner. Det blev också svårare att få tag på arbetskraft.

Möjligheten att studera vidare ökade och många söner (inklusive jag själv) valde att inte gå i fädernas fotspår och överta trädgårdarna. Det många gånger slit-samma trädgårdsarbetet med ständig passning av odlingarna avskräckte säkert också många. I och med att markpriserna steg blev det också lockande att sälja marken. Oljekrisen 1973/74 var

Solbacken – den enda kvarvarande handels-trädgården i Hässelby idag.

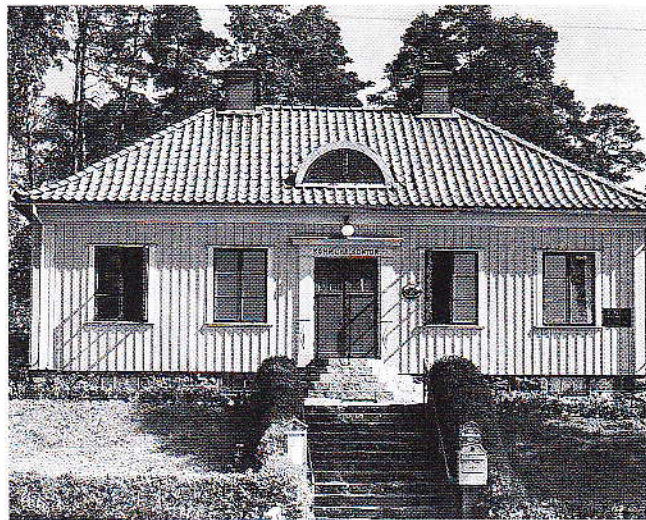
ytterligare en motgång i och med att uppvärmningskostnaderna kraftigt sköt i höjden.

I mitten av 1970-talet fanns endast ett tiotal handelsträdgårdar kvar och idag bara en. Det är Solbackens handelsträdgård strax intill kyrkan och det gamla kommunalhuset.

Harry Grip

Trädgårdsepoken i Hässelby är väl dokumenterad. Det kan vi tacka fotografen Harry Grip för. Få är de äldre hässelbybor som inte någon gång stått framför Harrys kamera. Han fotograferade också olika händelser och byggnader i Hässelby, ja i stort sett allt.

Harry Grip föddes 1900 d v s när de första trädgårdarna anlades i Hässelby. Han avled 2002 och blev 102 år gammal. Några år innan hans bortgång var jag på en utställning

Hässelby hembygds-museum är inrymt i det gamla kommunalhuset. (Foto ur boken, Bilden av Hässelby, av Bernt Josephsson och Harry Grip)

som han hade tillsammans med journalisten och fotografen Bernt Josephson på Hässelby Slott. Det var en imponerande samling bilder som nu, efter hans bortgång, lär vara på väg att överföras till Stadsmuseet.

Hässelby hembygds-museum

På Riddersviksvägen strax intill kyrkan och skolan ligger det gamla kommunalhuset. I byggnaden fanns tidigare även postkontor och polistation. Arrestlokalerna i källaren finns fortfarande kvar. Numera disponerar Hässelby hembygdsförening byggnaden för sitt hembygds-museum. På museet kan man bli beskåda min farmor Frida som i form av en docka i helfigur gestaltar den arbetsamma trädgårdsmästtarfrun.

För den som vill lära sig lite mer om Hässelbys historia är ett besök på hembygds-museet verkligen att rekommendera.

KÄLLOR:

Uppgifter och bilder har hämtats från följande publikationer:

Hässelby, Hässelby hembygdsförening, 1991

Hässelby under ett sekel, Lennart Öhrström, Hässelby hembygdsförening, 1997
Stockholm - Vår gröna stad, sid 83-90, Inger Lavesson Ibanes och Hushållnings-sällskapens MultiMedia, 1998

Bilden av Hässelby, Bernt Josephson och Harry Grip, Bernt Josephson Förlag AB, 1998

Europeisk logopedkongress i Malmö

– Text: Ingrid Kongslov –

Det var med spänd förväntan Svenska Logopedförbundet, SLOF, kunde välkomna representanter för logopedförbund från 23 Europeiska länder i Malmö den 17 – 19/10.

SLOF stod då som värd för den europeiska logopedkongressen, General Assembly. Detta evenemang hålls vart annat år och är det högsta beslutande organet i

måktige, Kjell Arne Landgren liksom anförande av såväl Dietlinde Schrey-Dern, ordförande i CPLOL som Ingrid Kongslov, ordförande i SLOF. Självfallet närvarade även Bo Persson vid detta tillfälle tillsammans med kollegan Lennart Johansson, ordförande för Svenska Laryngförbundets Södra förening.

Som tidigare nämnts fanns delegater från i stort sett samtliga europeiska logopedförbund på plats. Det är mycket angeläget med ett europeiskt samarbete kring logope-

gemensamma krafter kan enas om en hög och jämn utbildningsnivå för logopederna i hela Europa.

Middag på puben tillsammans med logopederna från Estland och Lettland

Dagarna präglades således av intressanta diskussioner och en mängd intressanta programpunkter, allt tillräckligt för att man egentligen bara skulle vilja stupa i säng när kvällen kom. Något större utrymme för vila lämnades dock inte!

På torsdagskvällen var Bo Persson inbjuden till middag tillsammans med SLOFs ordförande samt styrelsen för CPLOL. Då ordförande för CPLOL kommer från Tyskland var laryngektomerades situation i Tyskland ett givet och intressant samtalsämne för kvällen. Vi fick bl a veta en hel del om det tyska Laryngförbundets organisation och stora medlemsantal. Fredagskvällen var vikt åt en middag för samtliga kongressdeltagare. Kvällen tillbringades på en irländsk pub där god och mycket mat inmundigades och många nya kontakter knöts.

Laryngförbundets ordförande Bo Persson var givetvis hedersgäst vid denna middag och just denna kväll hade vi förmånen att sitta mitt emot logopederna från Estland och Lettland. Det var som alltid spännande att höra dessa personers

Grundarna av CPLOL

organisationen CPLOL, Comité Permanent de Liaison des Orthophonistes/Logopèdes de l'Union Européenne, en sammanslutning av logopedförbund inom Europa.

Målsättningen är att General Assembly ska "turnera" mellan olika europeiska länder och detta var första gången Sverige fått det hedrande uppdraget att stå som värdnation. Till SLOFs stora glädje fanns även Svenska Laryngförbundet med på kongressen dels genom personlig representation av ordförande Bo Persson, dels genom en informativ och överskådlig skärmställning vilken uppskattades mycket av kongressdeltagarna. Svenska Laryngförbundet fungerade som sponsor för arrangemanget vilket SLOF är innerligt tacksamma för!

Kommunfullmäktige höll tal

Öppningscermonin bjöd på tal av ordförande i Malmö kommunfull-

mäktige, Kjell Arne Landgren liksom anförande av såväl Dietlinde Schrey-Dern, ordförande i CPLOL som Ingrid Kongslov, ordförande i SLOF. Självfallet närvarade även Bo Persson vid detta tillfälle tillsammans med kollegan Lennart Johansson, ordförande för Svenska Laryngförbundets Södra förening.

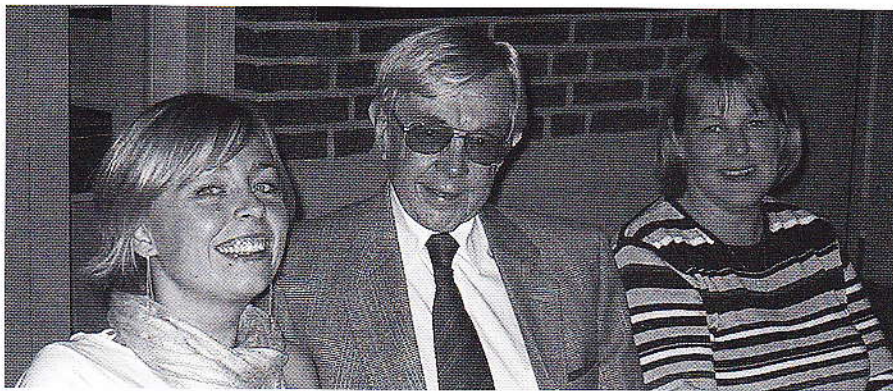
diska frågor då EU nu utvidgas. I synnerhet inom arbetsområdet kring laryngektomerades rehabilitering finns det mycket att diskutera och lära av varandra när många östeuropeiska länder nu kommer in i EU. Andelen laryngektomerade i dessa länder är som bekant stor och det preventiva arbetet kring rökning och livsstil har stor utvecklingspotential.

Flera intressanta diskussionspunkter.

På programmet fanns vidare ett antal intressanta diskussionspunkter rörande bl a förändrad organisation av CPLOL samt fastställande av gemensam utbildningsnivå för logopedutbildningar i Europa. Även här finns det mycket arbete att utföra då utbildningsnivåerna i Europa skiljer sig avsevärt mellan länderna. För patienternas säkerhet och möjligheter till en välfungerande kommunikation är det viktigt att vi med

SLOFs tidigare ordförande Birgitta Rosén Gustafsson

SLOFs sekreterare Ulrika Guldstrand, Bo Persson SLF och SLOFs kassör Sanna Wennerfeldt

berättelser om hur sjukvården, i allmänhet, och logopedin, i synnerhet, fungerar i deras hemländer.

Den stora festkvällen var dock lördagskvällen då CPLOLs 15-årsjubileum firades. Precis som föregående kväll präglades festligheterna av värme och glädje men det fanns även rum för en hel del nostalgiska återblickar vilket märktes inte minst i de många och långa talen.

15-årsjubileet firades på Malmö Konsthall och inleddes med en guidad visning av den aktuella fotografutställningen av Georg Oddner kallad "Genomresa". Därefter följde

en fantastisk middag komponerad av lokala råvaror och med tydlig svensk förankring. Plötsligt under middagen stegade ett fyrtiotal män iklädda frackar in i lokalen. I rask takt och med ytterst underhållande småprat mellan sångerna underhöll Förenade Nationskören från Lund. Manskören flirtade hejvilt med våra europeiska vänner genom att friskt blanda tyska dryckesvisor med Marseljäsen mm. Mycket, mycket sent avslutades 15-årsfesten för CPLOL och alla delegater fick dra sig tillbaka ett par timmar.

Klockan 9 på söndagsmorgonen

fortsatte kongressen och av söndagens diskussioner att döma så är trötthet ett okänt begrepp för erfarna General Assembly-delegater.

Ett stort tack till Laryngfonden och Laryngförbundet

Som tidigare nämnts värderades närvaron av Svenska Laryngförbundet högt vid kongressen. Detta har också poängterats i ett stort antal av de tackbrev SLOF erhållit efter konferensen. Svenska Logopedförbundet vill på detta sätt passa på att framföra sina varmaste och innerligaste tack för det bidrag från Laryngfonden som gjorde det möjligt för oss att stå som värdnation för General Assembly 2003.

Således stort tack till Laryngfonden och Svenska Laryngförbundet som bidrog till att vi kunde genomföra en lyckad och uppskattad tillställning !!

Ingrid Kongslöv
Ordförande
Svenska Logopedförbundet

ANNONS FÖR DATORER

Bra, begagnade datorer till mycket lågt pris

Handikappförbundens samarbetsorgan, HSO, driver projektet Återvinning. Projektets medarbetare samlar in och uppgraderar begagnade datorer, vilka sen erbjuds förbund, föreningar och enskilda personer inom handikappområdet.

Projektet finansieras av:
Allmänna arvsfonden. Microsoft sponsrar helt programvarorna.

För **1.495:-** inkl frakt (+ moms) får du:

En genomgången, rensad och uppgraderad dator med:
Programvarorna Windows 2000 och Office 2000 (Microsoft)
Pentium II-processor, Hårddisk minst 2,3 Gb
Cd-Rom, 17" skärm.

Tillval: Nätverkskort alt Telemodem

För **300 kr/st** (+moms) installerar vi Hogia Small Office-program

Om du har några frågor eller vill beställa en dator Kontakta Peter Lund eller K-G Johansson på HSO

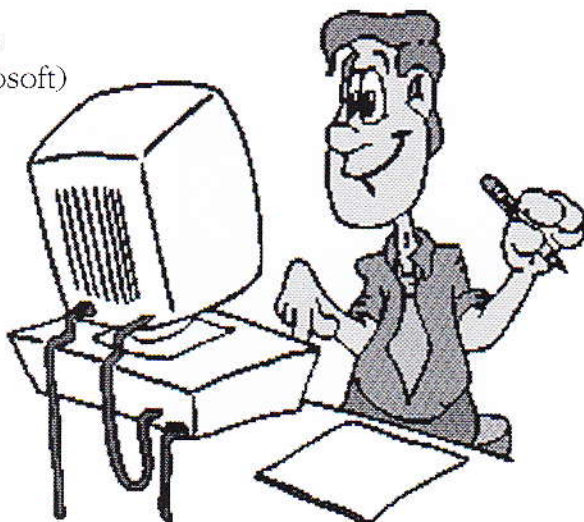
TEL: 08-546 404 82

TEXTTEL: 08-546 404 50,

FAX: 08-546 404 44

E-POST: peter.lunda@hso.se – kg.johansson@hso.se

Det var fel telefonnummer i förra numret av Lary. Här är de rätta.

Hur nyårsfirandet kom till Sverige

Lite drygt 2000 år har gått sedan Kristus föddes. Fast den saken är tveksam.

I början av 500-talet försökte den romerske munken Dionysios Exiguus (den kortväxte) att räkna ut tidpunkten för Kristus födelse. Han gjorde sitt bästa men misslyckades. Enligt moderna beräkningar ska Kristus ha fötts mellan åren 4 – 8 f. Kr. och inte natten mellan den 24 och 25 december.

Då är det bra kallt i Det heliga landet, herdarna är inte ute om nätterna med sina får.

Även dagen för nyårsfirandet har pendlat hit och dit. I det hedniska Sverige firades nyår den 14 oktober, då började vintertiden.

Efter kristendomens ankomst ändrades dagen till den 25 december. I hundratals år räknades julnatten som nyårsdag. Sedan övergick svenskarna till att fira nyårsdag den 1 januari. Det var från början ett romerskt påfund, infört år 152 f.Kr. Innan dess hade romarna firat nyår den 1 mars. Då samlades släkt och

vänner i de romerska hemmen, alla åt och drack, utväxlade gåvor och försökte utröna sina öden det kommande året.

Men 152 f.Kr. fick man för sig att hedra den romerske guden Janus. Vem var då han? Jo, en italisk ljus- eller solgud, äldst i den romerska gudavärlden. Han var skyddsgud för alla företags in- och utgångar och avbildades med två huvuden.

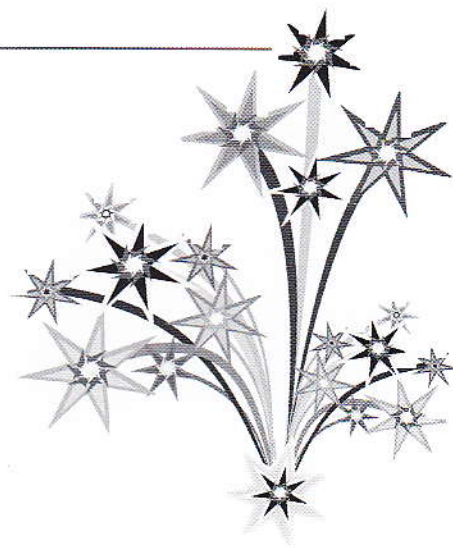
Den första dagen i varje månad var helgad åt honom. I synnerhet den första dagen i januari, hans egen månad.

Länge försökte den kristna kyrkan att hålla fast vid juldagen som nyårsdag. Men den romerska kalendern var praktisk och kyrkan tvingades att ge efter.

Första gången den 1 januari firades som nyårsdag i Sverige var år 1549.

Kyrkan försökte göra dagen till en faste- och spåkehelg men lyckades dåligt. I det antika Rom var nyårsfesten årets gladaste och så blev det också i resten av världen.

En mängd nyårsbruk övertogs från Rom. På nyårsafton stöpte man

”lyckor”, man smälte tenn över eld och hällde det i kallt vatten. NU gällde det att kunna tyda tennfiguren. Om tennet var krusigt innebar det pengar medan ett svartnat tenn betydde sorg.

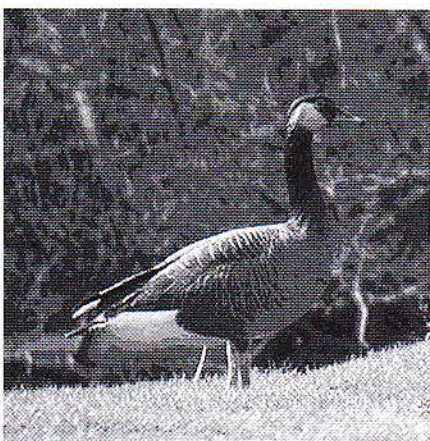
Allt som hände den 1 januari hade betydelse för det kommande året. En sådan dag var det klokt att hålla hårt i plånboken; den som lade ut pengar på en nyårsdag var troligen ruinerad före nästa nyårsafton. Men den som fick en gåva på nyårsdagen kunde räkna med att bli förmögen.

Därför var det en omtyckt sedvänja att komma med nyårsgåvor.

Saxat ur DN

VIOLA

En Mårtens rapport från södra sverige

En Mårtens hälsning från Södra Sveriges Laryngförening. Vi har just haft ett styrelsemöte där vi talade om vad som hände i höst. Först ser vi fram emot vårt föreningsmöte till advent med ett riktigt skånskt smörgåsbord på Kävlings Vårdshus. Till jul skall vi ha en talkurs på patienthotellet i Lund med läkare, logoped och kurator. Det brukar vara givande i synnerhet för de nyopererade som har många frågor till oss som är vana att möta olika problem.

Vår första och äldsta medlem Hjalmar Nilsson har tyvärr gått ifrån oss. Han blev 95 år. Han opererades 1969 och talade matstrupstal och var mycket aktiv i alla skeden.

Något som glädde mig otroligt var när jag kom till öron- näs- och hals avdelningen och mötte Gunnar som efter fjorton dagars tystnad kunde tala direkt. Han var nog lite skeptisk före operationen. Han testade mig när jag var hos honom dagen innan. Eftersom han är prat-sam av sig ville han se om jag orkade med ett samtal. Jag klarade pro-vet.

Vi önskar er alla en riktigt trevlig belg

SOIVEIG PERSON

God Jul och Gott Nytt År

önskar
**Laryngföreningen
Dalarna**

**God Jul &
Gott Nytt År**

önskar
**Laryngföreningen
Gävleborg**

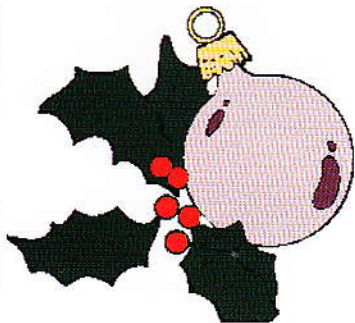
**God Jul &
Gott Nytt År**

önskar
**Laryngföreningen
Norra Sverige**

God Jul och Gott Nytt År önskar

Styrelserna i Svenska Laryngförbundet och Stiftelsen Laryngfonden

**God Jul
och
Gott Nytt År**

önskar
**Hallands
Laryngförening**

God Jul & Gott Nytt År

önskar
**Stockholms Läns
Laryngförening**

GOD JUL & GOTT NYTT ÅR

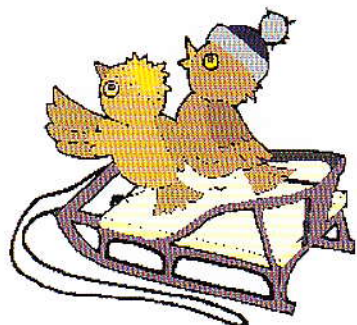
önskar
**Sydöstra
Laryngföreningen**

God Jul

och

Gott Nytt År

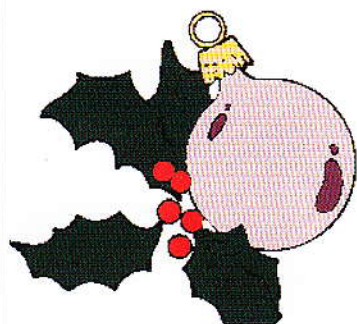

önskar

Södra Sveriges
Laryngförening

God Jul & Gott Nytt År

önskar
Laryngföreningen
Örebro och
Värmlands Län

God Jul
och
Gott Nytt År

önskar

Västmanlands
Laryngförening

God Jul &
Gott Nytt År

önskar

Laryngföreningen
i Göteborg

God Jul
och
Gott Nytt År

önskar

Uppsala
Laryngförening

GOD JUL & GOTT NYTT ÅR

önskar
Personalen på
kansliet

SVENSKA LARYNGFÖRBUNDET

läns och regionalföreningar

med kontaktpersoner

Laryngföreningen Dalarna

PER TESTAD

Kung Magnigatan 19, 791 51 Falun
Tel: 023-267 17

Laryngföreningen Gävleborg

SIV BAGLIEN

Oxtorget 1 B, 2 tr.
826 32 Söderhamn
Tel & Fax: 0270-164 59
Mobil: 070-548 60 39

Norra Sveriges Laryngförening Umeå

BO PERSSON

Övre Hantverksgatan 20A
831 86 Östersund
Tel: 063-12 30 41
Mobil: 070-512 51 96
E-post: bo.persson.laryng@telia.com

Hallands Laryngförening

PER-OLOF JOSEFSSON

Bokgatan 6, 310 41 Gullbrandstorp
Tel: 035-536 78

Stockholms Läns Laryngförening

GUNNAR SCINEIDER

Henriksdalsringen 45, 131 32 Nacka
Tel&Fax: 08-615 03 24
E-post: schneider@chello.se

Sydöstra Laryngföreningen

KJELL ANDERSSON

Rättarvägen 4, 612 31 Finspång
Tel & Fax: 0122-155 47
E-post: kjell.sven-olof@telia.com

Södra Sveriges Laryngförening

LENNART JOHANSSON

Per Albin Hanssons väg 56 B,
214 63 Malmö
Tel: 040-96 23 40

Laryngföreningen Göteborg

Box 12053, 402 41 Göteborg

GÖSTA JORHEDE

Tiokampsgången 2
418 39 Göteborg
Tel & Fax: 031-56 35 41

Uppsala Laryngförening

STIG JOHANSSON

Tunagatan 37 D, 753 37 Uppsala
Tel: 018-25 28 63

Västmanlands Laryngförening

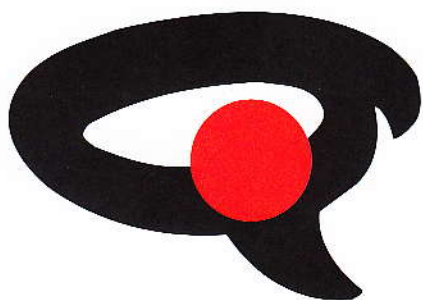
KAARLO VUOLLE

Lerkärilsgatan 10, 732 51 Västerås
Tel&Fax: 021-41 74 76

Laryngföreningen i Örebro och Värmlands Län

STEN-OVE PETTERSSON

Styrbordsgatan 12, 652 27 Karlstad
Tel: 054-21 87 35

STIFTELSEN LARYNGFONDEN

*i kamp mot
strup- och munhålecancer*

Laryngfonden – en fristående fond instiftad av Svenska Laryngförbundet – står öppen för ansökningar om bidrag, vilka kan beviljas i enlighet med fondens ändamål:

Fondens ändamål är att främja forskning och utveckling, särskilt inom

områdena laryng-, hemilaryng- och glossektomi samt främja vård och rehabilitering för behövande sjuka inom dessa områden, dock ej sådant som åligger stat, landsting och kommun, enligt gällande lagar, regler och praxis.

Bidrag och gåvor emottages tacksamt på:

**Bankgiro: 5936-5338 • Postgiro: 90 02 02-3
91 82 58-5**

Ansökningsblankett för bidrag finns hos:

STIFTELSEN LARYNGFONDEN

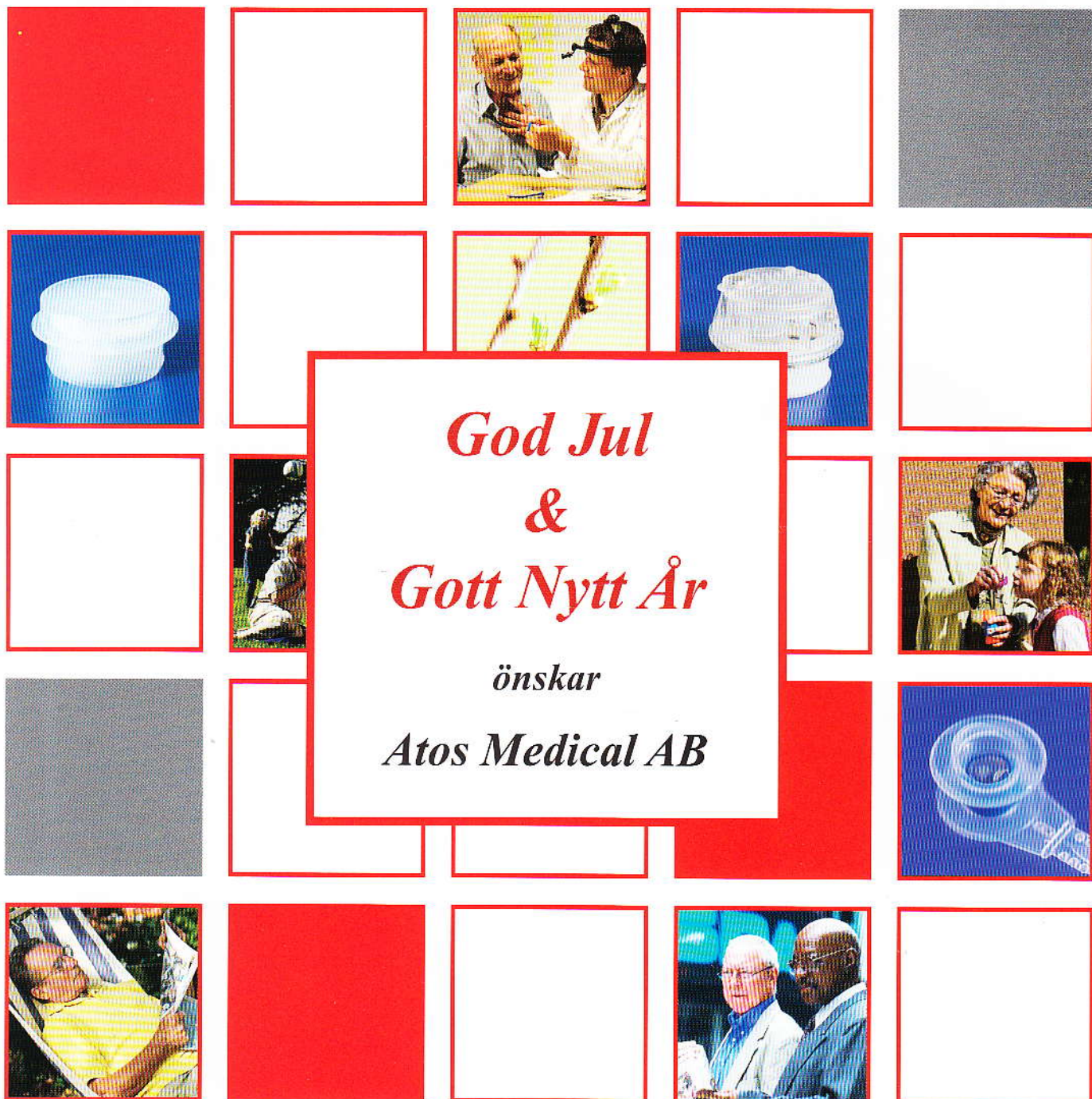
Barks Väg 14 / 170 73 SOLNA / tel: 08-655 40 01

e-mail: laryngfonden.kansli@telia.com

POSTTIDNING B
Svenska Laryngförbundet
Barks väg 14
170 73 SOLNA

Provox® System

För rehabilitering efter totallaryngektomi

Provox® är ett registrerat varumärke ägt av Atos Medical AB, Sverige.

ATOS
MEDICAL

Atos Medical AB
Box 183, 242 22 Hörby

Tel: 0415-198 00, Fax: 0415-198 98
E-mail: info@atosmedical.com